

وزارت معارف

تعلیمات مدنی

صنف ۷

۱۳۹۸ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستـان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولـو کور دی
د پښتـون او هـزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېـواد به تل ځلیږي
په سینـه کې د آسیـا به
نوم د حق مـو دی رهبـر

دا عـزت د هـر افغان دی
هر بچی یې قهرمـان دی
د بـلـوڅـو د ازبکـو
د تـرکمنـو د تـاجکـو
پـامیریـان، نـورسـتانیـان
هـم ایمـاق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکـه زړه وي جـاویـدان
وایـو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

تعلیمات مدنی

صنف هفتم

۱۳۹۸
ه.ش

مشخصات کتاب

مضمون: تعلیمات مدنی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تعلیمات مدنی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: هفتم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپخانه:

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفیﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

فصل اول

نیازهای ما

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- **ما چه نیازهایی داریم؟ (۱)**
- **ما چه نیازهایی داریم؟ (۲)**

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به اهداف زیر دست یابند:

- نیازهای مادی مهم انسان را درک کنند؛
- منابع تأمین نیازهای مادی و ضرورت محافظت از آنها را بشناسند؛
- مهم‌ترین نیازهای غیرمادی را بشناسند؛
- ضرورت ارتباط با خداوند ﷻ و مردم را درک کنند؛

ما چه نیازهایی داریم؟ (۱)

گفت‌وگو کنید

در کشور ما کوه، جنگل، دریا و معادن بسیاری وجود دارد. به نظر شما این منابع طبیعی چه منافعی برای ما دارند و کدام نیازهای ما را برآورده می‌سازند؟

انسان موجود نیازمند است. نیازهای انسان بسیار متنوع و گوناگون می‌باشد. یک بخش از نیازهای ما مادی هستند و بخش دیگر غیر مادی. خداوند ﷻ برای رفع نیازهای مادی ما منابع خاصی را قرار داده است؛ مانند: کوه، دریا، جنگل، خورشید و معدن. بنابر این، ما به منابع موجود در محیط طبیعی خود نیازمندیم. با استفاده از سنگ کوه‌ها برای خود خانه می‌سازیم، با استخراج انواع فلزات از معادن برای خود لوازم و وسایل مورد نیاز را می‌سازیم، از گیاهان و جانوران غذا و پوشاک خود را تهیه می کنیم.

موادی که در طبیعت به آنها نیاز داریم، گاهی به فراوانی در اطراف ما وجود دارد؛ مانند: هوا و نور، و گاهی به طورنسبی کمیاب است و برای تهیهٔ آن باید کار و تلاش کرد؛ مانند: غذا، لباس و مسکن.

بررسی کنید

گفتیم که خداوندﷻ در طبیعت منابع زیادی برای رفع نیازهای ما قرار داده است. به نظر شما: آیا این منابع پایان ناپذیر است؟ در صورت از بین رفتن این منابع چه مشکلاتی برای ما به وجود می‌آید؟ جامعه برای حفظ این منابع چه کارهایی را باید انجام دهد؟ وظیفهٔ شما برای حفظ طبیعت چیست؟

باید توجه داشت که این منابع پایان‌ناپذیر نیستند و باید از آنها به طور معقول استفاده کنیم. کمبود آب از جمله مشکلاتی است که امروز مردمان جهان با آن روبرو هستند. از بین رفتن جنگل‌ها مشکل دیگری است که باعث جاری شدن سیل‌های متعدد و وارد شدن خسارات مختلفی به انسان و طبیعت می‌شود. همهٔ ما وظیفه داریم که در جهت حفظ طبیعت تلاش کنیم، و در مقابل طبیعتی که خداوندﷻ در اختیار ما قرار داده، مسؤولیم. به همین دلیل ما باید تلاش کنیم که طبیعت را به عنوان امانت الهی حفظ کنیم و ضمن رفع نیازهای فعلی خود به فکر آینده‌گان خود نیز باشیم، زیرا آنها نیز به این طبیعت نیاز دارند.

مروری بر درس گذشته

- انسان موجود نیازمند است.
- بخشی از نیازهای مهم انسان نیازهای مادی اوست.
- بعضی از نیازهای مادی ما در طبیعت به مقدار فراوان پیدا می‌شوند؛ مانند: هوا و نور.
- بعضی دیگر را باید با کار و تلاش از طبیعت استخراج کرد؛ مانند: غذا، پوشاک و مسکن.
- منابع طبیعی پایان‌پذیر است.
- ما باید با بهره‌برداری صحیح از طبیعت و منابع طبیعی در حفظ آن تلاش کنیم.

پرسشها

۱- مهم‌ترین نیازهای مادی انسان کدام ها اند؟

۲- آیا طبیعت نیازهای مادی ما را تأمین می کند یا غیرمادی را؟ توضیح دهید.

۳- وظیفهٔ ما در قبال طبیعت چیست؟

فعالیت

ازیکی اعضای خانوادهٔ خود سوال کنید که برای تهیهٔ نان به چه چیزهایی نیاز داریم؟

ما چه نیازهایی داریم؟(۲)

فکر کنید و پاسخ دهید

شما به عنوان یک نوجوان در آغاز راه زنده گی هستید و به طور حتمی برای آیندهٔ خود فکر کرده‌اید. بنابراین:

۱- چه هدف‌های را برای آیندهٔ خود درنظر گرفته‌اید؟ نام ببرید.

۲- آیا هدف‌های شما برای رسیدن به نیازهای مادی است یا نیازهای دیگری هم دارید؟ اگر دارید نام ببرید.

۳- برای رسیدن به هدف‌های خود به چه چیزهایی نیاز دارید؟

ما علاوه بر نیازهای مادی، نیازهای غیر مادی نیز داریم. نیازهای غیرمادی نیز انواع گوناگونی دارد. برخی از مهم‌ترین آنها را در این درس می‌خوانیم.

الف: شناخت و آگاهی

یکی از تفاوت‌های اساسی انسان و حیوان این است که انسان موجود آگاه است. پس، ما به عنوان انسان نیاز به شناخت و آگاهی داریم؛ اما شناخت از چه چیزی؟ مهم‌ترین چیزهایی که ما نیاز به شناخت آنها داریم؛ قرار زیر است:

۱- شناخت خود

ما باید خود را بشناسیم که کی هستیم؟ چه توانایی‌ها و چه ضعف‌هایی داریم؟ ما با شناخت نقاط قوت و ضعف خود می‌توانیم خود را ارزیابی کرده و اخلاق و رفتار خود را اصلاح کنیم.

۲- شناخت جهان هستی

ما نیاز به شناخت جهان و محیطی داریم که در آن زنده‌گی می‌کنیم، چون در پرتو این شناخت است که می‌توانیم شرایط زنده‌گی خود را آن گونه که می‌خواهیم، بسازیم و تغییر دهیم. این محیط شامل محیط طبیعی و محیط اجتماعی می گردد.

۳- شناخت خالق انسان و جهان

انسان به عنوان یک موجود آگاه و متفکر، به شناخت خود و محیط خویش اکتفا نمی‌کند، بلکه تلاش می‌کند که خالق و پرودگار خود را نیز بشناسد.

گفت‌وگو کنید

پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و دربارهٔ آنها گفت‌وگو کنید:

۱- آیا تا به حال تنها مانده‌اید؟

۲- در حالت تنهایی چه احساسی داشتید؟

۳- فکر می‌کنید که چه نیازهایی باعث به وجود آمدن این احساس در شما شده است؟

ب: ارتباط داشتن

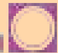
نوع دیگری از نیازهای غیر مادی انسان، نیاز به ارتباط داشتن است. انسان نمی‌تواند به تنهایی و بدون ارتباط با دیگران به حیات خود ادامه دهد. ارتباطی که انسان به آن نیاز دارد، گاهی با خالق و پروردگار اوست و گاهی با انسان‌های دیگر.

۱- ارتباط با خداوند ﷻ

ما در تمام لحظه‌های زنده‌گی نیاز داریم، تا با خداوند ﷻ ارتباط داشته باشیم. ارتباط ما با خداوند ﷻ از طریق نماز، دعا و قرائت قرآن کریم برقرار می‌شود. راز و نیاز با خداوند ﷻ ما را از احساس تنهایی، نگرانی و ناامیدی دور می‌کند و به ما آرامش می‌بخشد. در لحظه‌هایی که گرفتار مشکلات می‌شویم و احساس می‌کنیم هیچ انسانی قادر نیست به ما کمک کند، درک می‌کنیم که تنها خداوند ﷻ است که ما را یاری می‌دهد و گرفتاری‌های ما را رفع می‌کند. کسانی که به خدا ﷻ ایمان دارند هر کاری را با نام و یاد او شروع می‌کنند، اطمینان دارند که خداوند ﷻ در تمام لحظه های زنده گی ، نگهبان و یاری دهندهٔ آن‌هاست.

۲- ارتباط با دیگر انسان‌ها

انسان‌ها موجودات اجتماعی‌اند و نیاز به برقراری ارتباط با همدیگر دارند. ما از سویی، برای رفع نیازهای مادی خود نیاز به هم‌فکری و همکاری دیگران داریم و از سوی دیگر، برای تأمین نیازهای عاطفی خود نیاز داریم که با دیگران ارتباط داشته باشیم، از خوشی‌ها و ناخوشی‌های همدیگر باخبر باشیم و نسبت به یکدیگر محبت ورزیم. انسان‌ها روابط زیادی با همدیگر دارند و هر کدام کاری را در جامعه انجام می‌دهند و به این ترتیب، به همدیگر کمک می‌رسانند تا بتوانند نیازهای‌شان را تأمین کنند. بنابراین، نتیجه می گیریم که ما نمی‌توانیم در انزوا و دور از سایر انسان‌ها زنده گی کنیم.

مروری بر درس گذشته

- ما علاوه بر نیازهای مادی، نیازهای دیگری هم داریم.
- یکی از نیازهای غیر مادی انسان نیاز به شناخت است: شناخت خود، شناخت محیط طبیعی و اجتماعی و شناخت خداوندﷻ که خالق هستی است.
- نیاز به ارتباط داشتن نیز یکی دیگر از نیازهای غیرمادی بشر است. ما نیاز داریم که با مردم ارتباط داشته باشیم تا نیازهای مادی و عاطفی ما برطرف شود. همچنین، نیاز داریم که با خداوندﷻ ارتباط داشته باشیم تا از او در همه کارها کمک و یاری بگیریم.

پرسش‌ها

۱- چند نمونه از نیازهای غیر مادی را نام ببرید؟

۲- چرا به ارتباط با دیگران نیاز داریم؟

۳- آیا انسان می‌تواند به تنهایی همه نیازهای خود را رفع کند؟ چطور؟

۴- چرا انسان نیاز دارد که با خداوند(ج) ارتباط داشته باشد؟

فعالیت

خداوندﷻ در قرآن کریم می‌فرماید: يَأَيهَا النَّاس أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلى اللَّهِ وَ اللَّهُ هُوَ الْغَنىُّ الْحَمِيدُ (فاطر،آیهٔ ۱۵). با کمک معلم دینی یا ملاامام مسجد فعالیتَ‌ها را انجام دهید.

۱- معنای آیه شریفه را بنویسید.

۲- این آیه چه ارتباطی با نیازهای مادی و غیر مادی انسان دارد؟

۳- نتیجه را در کتابچهٔ خود یادداشت نموده و در صنف بیان کنید.

خلاصۀ درس گذشته

- **انسان موجود نیازمند است.**
- **ما نیازهای مادی و غیرمادی داریم.**
- **خداوند ﷻ طبیعت را منبع تأمین نیازهای مادی انسان قرار داده است.**
- **ما باید برای حفظ و نگهداری طبیعت تلاش کنیم.**
- **بخش دیگر نیازهای ما غیرمادی اند.**
- **شناخت خود، شناخت جهان هستی و شناخت خداوند ﷻ، ارتباط با خداوند ﷻ و ارتباط با سایر انسان‌ها از مهم‌ترین نیازهای غیرمادی انسان به شمار می‌روند.**

فصل دوم

خانواده

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- **چرا ما به خانواده نیاز داریم؟**
- **چگونه می‌توانیم خانوادۀ موفق داشته باشیم؟ (۱)**
- **چگونه می‌توانیم خانوادۀ موفق داشته باشیم؟ (۲)**

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به هدف‌های زیر دست یابند:

- **اهمیت خانواده را در زنده‌گی درک کنند؛**
- **به کارهایی که خانواده برای ما انجام می‌دهند، توجه پیدا کنند؛**
- **با ویژه‌گی‌های خانوادهٔ موفق آشنا شوند؛**
- **بتوانند به موفقیت خانوادهٔ خود کمک کنند.**

چرا ما به خانواده نیاز داریم؟

گفت‌وگو کنید

در بارهٔ پرسش‌های زیر باهم گفت‌وگو کنید:

۱- اگر خانواده وجود نمی‌داشت، ما چگونه زنده‌گی می‌کردیم؟

۲- در خانوادهٔ شما چه کسانی زنده‌گی می‌کنند؟

همانگونه که در درس‌های گذشته خواندیم، انسان موجود نیازمند است. یکی از نیازهای مهم بشراو است که نمی‌تواند بدون دیگران زنده‌گی کند. انسان از هنگام تولد نیاز به خانواده دارد، زیرا نمی‌تواند بدون مراقبت‌های خانواده زنده بماند. وقتی که بزرگ‌تر شد؛ بازهم پدر و مادر، غذا، لباس، مسکن و امنیت او را تأمین می‌کنند تا به مکتب برود و درس بخواند. برادران و خواهران بزرگ‌تر و سایر اعضای بزرگ‌تر خانواده هر کدام او را در درس و کارهای شخصی کمک می‌کنند.

بررسی کنید

گفتیم که خانواده از لحظهٔ تولد فرزندان، از آنها مراقبت می‌کند و برای اعضای خود غذا، لباس و مسکن تهیه می‌کند. به نظر شما:

۱- آیا این مراقبت‌ها فقط به دوران کودکی محدود می‌شود؟

۲- خانواده چه کارهای دیگری را باید برای اعضای خود انجام دهد؟

انسان وقتی به دنیامی‌آید. سخن گفتن، راه رفتن، ادب و شیوهٔ زنده‌گی کردن با مردم را نمی‌داند. به تدریج که بزرگتر می‌شود، از والدین و سایر اعضای خانواده خود سخن گفتن را که گام اول در زنده‌گی اجتماعی است، فرا می‌گیرد و به دنبال آن آداب رفتار با دیگران را می‌آموزد. بنابر این، خانواده، انسان را برای زنده‌گی در جامعه تربیت کرده و آماده می‌سازد.

خانواده، اعضای خود را از لحاظ اقتصادی و عاطفی حمایت و پشتیبانی می‌کند. غذا، پوشاک، خرج تحصیل و سایر نیازهای مادی آنها را تأمین می‌کند. همچنین، با محبت و صمیمیت نیازهای عاطفی آنها را نیز برآورده می‌سازد. در مواقعی که اعضا با مشکلی روبرو شوند با رهنمایی و کمک، آنها را حمایت می‌کند. این حمایت‌های مالی و عاطفی هم فرزندان و هم زن و شوهر را شامل می‌شود، چون همه اعضای خانواده نیاز به حمایت‌های خانواده دارند.

نباید فراموش کرد که همه کودکان هم‌سن ما با خانواده خود زنده‌گی نمی‌کنند. اتفاقات بسیاری ممکن است باعث جدایی برخی از اطفال از خانواده‌اش شود. در این صورت افراد بزرگسال دیگری از خویشاوندان یا اعضای دیگر جامعه جایگزین پدر و مادر می‌شوند و در نتیجه، فرد تنها نمی‌ماند و نیازهای مادی و عاطفی او توسط افراد دیگر، تأمین می‌شود.

مروری بر درس گذشته

- انسان از هنگام تولد نیاز به خانواده دارد.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- انسان چه نیازهایی به خانواده دارد؟
۲- خانواده کدام نیازهای کودکان را تأمین می‌کند؟
۳- بزرگسالان چه نیازهایی به خانواده دارند؟
۴- خانواده چه چیزهایی را به کودکان می‌آموزد؟

فعالیت

در مورد وظایف خانواده در قبال فرزندان مطالبی را آموختید. به نظر شما فرزندان چه وظایفی در مقابل خانواده دارند؟ در این باره با چند نفر از هم قطاران خود صحبت کنید و نتیجه را در صنف گزارش دهید.

۱- شاگردان عزیز! بعد از این با راهنمایی معلم محترم درس را خلاصه کنید و در کتابچه خود بنویسید.

چگونه می‌توانیم خانوادۀ موفق داشته باشیم؟ (۱)

گفت‌وگو کنید

همان‌گونه که عنوان درس نشان می‌دهد، این درس در بارۀ خانوادۀ موفق است.

به نظر شما یک خانوادۀ موفق، باید چه ویژه‌گی های داشته باشد؟

برخی از خانواده‌ها در تربیت اولاد، ادارۀ امور و سایر وظایفی که دارند، موفق‌تر از دیگر خانواده‌ها می‌باشند. برای آشنایی با خانوادۀ موفق، در این درس و درس بعدی بعضی از ویژه‌گی های خانوادۀ موفق را می‌خوانیم:

۱- احساس مسئوولیت

عمل کردن به وظیفه از ویژه‌گی‌های یک فرد مسئوول است. وقتی وظیفه یا کاری بر عهدۀ کسی گذاشته می‌شود، باید برای انجام دادن آن در خود احساس مسئوولیت کند. این احساس باعث می‌شود تا فرد کارش را با دلسوزی و علاقه‌مندی انجام دهد.

بی‌گمان بارها مشاهده کرده‌اید که پدر یا مادر شما حتا در وقت خسته‌گی، بیماری و یا مشکلات دیگر، برای رفع نیاز فرزندان خود تلاش کرده‌اند. شما به عنوان فرزند آنها، در این هنگام چه احساسی نسبت به آنها داشته‌اید؟ صمیمیت و مهربانی از ویژه‌گی‌های خانواده‌یی است که اعضای آن نسبت به همدیگر احساس مسؤولیت می‌کنند.

۲- همکاری

می‌دانیم که در هر خانواده چند نفر زنده‌گی می‌کنند. آیا در خانوادهٔ شما یک نفر همه کارها را انجام می‌دهد، یا همه در انجام دادن آنها شرکت می‌کنند؟ اگر همه کارها برعهدهٔ یک نفر قرار بگیرد، چه مشکلاتی پیش می‌آید؟

اگر همه اعضای خانواده در کارها باهم همکاری کنند، کارها به سرعت انجام می‌شود و بر بعضی از اعضا فشار زیادی وارد نمی‌گردد، در حالی که اگر همکاری وجود نداشته باشد، یک عده بیکار می‌مانند و یک عدهٔ دیگر باید کارهای زیادی را انجام دهند.

بهترین کار این است که کارهای خانه میان اعضای خانواده تقسیم شود تا همهٔ اعضای خانواده وظایف خود را بشناسند و با یکدیگر همکاری کنند.

۳- مشورت

گفت‌وگو کنید

یکی از راه های موفقیت انسان این است که در کارها با دیگران مشورت کند. اما با هر فردی می‌توان مشورت کرد؟ کسی که با او مشورت می‌کنید، باید دارای چه ویژه‌گی‌ها باشد؟

مشورت کردن استفاده از عقل و تجربهٔ دیگران است. گرچه کسان زیادی هستند که می‌توانند در زنده‌گی به ما مشورت دهند؛ ولی اعضای خانواده اولین کسانی هستند که انسان باید با آنها مشورت کند. هر گاه فرزندان بخواهند در بارهٔ مسایل درسی، بازی و یا هر کار دیگر تصمیمی بگیرند، باید با پدر و مادر خود مشورت نمایند و از رهنمایی‌های آنها استفاده کنند. همچنین، پدر و مادر وقتی می‌خواهند تصمیمی بگیرند، باید با اعضای خانواده مشورت کرده و نظر آنها را بشنوند.

٤- نظم

گفت‌وگو کنید

آیا تا کنون برای شما اتفاق افتیده است که به خاطر گم شدن کتاب، کتابچه یا جوراب‌های تان، به مکتب یا محل دیگری دیر رسیده باشید؟

برای آنکه چنین مشکلی پیش نیاید، باید چه کار کرد؟

شاید مشاهده کرده باشید که برخی از خانه‌ها درهم ریخته و کثیف به نظر می‌رسند. اعضای این گونه خانواده‌ها در کارهای خود نظم و برنامه ندارند. نظم باعث می‌شود که کارها در موقع خود و به درستی انجام شود. وقتی که کارها درست انجام نشود میان اعضای خانواده مشکلاتی به وجود می‌آید که ممکن است موجب قهر، ناراحتی و یا عصبانیت و خشم آنها شود و روابط بین آنها آسیب ببینند. بنابر این، در یک خانواده همه اعضا باید منظم باشند و برای کارهای خود نظم و برنامه داشته باشند.

برای این کار لازم است که هر کس برای کارهای خود برنامه‌یی را تنظیم کند. این برنامه می‌تواند روزانه، هفته‌وار یا حتا ماهانه ویا بیشتر باشد.

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- اگر ما در خانواده مسؤولیت‌پذیر نباشیم، با چه مشکلاتی مواجه می‌شویم؟

۲- همکاری چه اهمیتی در خانواده دارد؟ بیان کنید.

۳- مشورت چیست و نقش آن در بهتر شدن امور خانواده کدام است؟

۴- اگر در کارهای خانه نظم وجود نداشته باشد، چه مشکلی پیش می‌آید؟

فعالیت

خانوادهٔ خود را به دقت مشاهده کنید و ببینید که مسؤولیت‌پذیری، همکاری، مشورت و نظم تا چه حد در خانوادهٔ شما وجود دارد؟ برای هر کدام اگر حد اکثر ۲۵ نمره درنظر بگیریم، شما چند نمره برای خانوادهٔ خود می‌دهید؟

چگونه می‌توانیم خانوادۀ موفق داشته باشیم؟ (۲)

گفت‌وگو کنید

در درس گذشته برخی از ویژه‌گی‌های خانوادۀ موفق را شناختید. چه ویژه‌گی‌های دیگری را برای یک خانوادۀ موفق می‌شناسید؟

۵- احترام متقابل

شما در خانه چگونه رفتار می‌کنید؟ آیا به پدر، مادر و دیگر اعضای خانواده احترام می‌گذارید؟ از آنها انتظار دارید که با شما چگونه رفتاری داشته باشند؟ وقتی به کسی احترام می‌گذاریم باعث می‌شود که دیگران هم به ما احترام بگذارند. در خانواده، پدر، مادر و فرزندان به همدیگر احترام می‌گذارند. در خانوادهایی که اعضای آن به همدیگر احترام می‌گذارند، همه اعضا احساس شخصیت و آرامش می‌کنند. اعضای چنین خانواده مؤدب و مهربان هستند و در جامعه هم با دیگران رفتار دوستانه دارند. وجود این‌گونه افراد در جامعه نشان دهندۀ آن است که آنها خانوادۀ خوب و موفقی دارند.

٦- تحمل نظریات دیگران

می‌دانیم که حتی در یک خانواده، سلیقهٔ افراد باهم فرق می‌کند. به طور مثال: رنگ مورد علاقهٔ شما با رنگی که خواهر یا برادر شما دوست دارد، فرق می‌کند. ممکن است در مسایل دیگر نیز نظریات ودیدگاه‌های افراد با هم فرق کند. در یک خانوادهٔ خوب هیچ یک از اعضای خانواده نظریات خود را بر دیگران تحمیل نمی‌کنند، به ویژه پدر و مادر که صلاحیت بیشتری در خانواده دارند، سعی می‌کنند نظرات فرزندان خود را بشنوند و اگر غلط باشد آنها را راهنمایی کنند. این امر زمینه‌یی می‌شود که اعضای این خانواده در اجتماع نیز به دیگران و نظریات آنان احترام بگذارند.

هرچه تعداد این‌گونه انسان‌ها در جامعه بیشتر باشد، می‌توانیم جامعهٔ امن‌تر و باثبات‌تر داشته باشیم.

گفت‌وگو کنید

در بارهٔ پرسش‌های زیر باهم گفت‌وگو کنید:

۱- نمونه‌هایی از فداکاری اعضای خانوادهٔ خود را ذکر کنید؟

۲- شما تاکنون چه فداکاری‌هایی در خانوادهٔ خود کرده‌اید؟

۷- ایثار و فداکاری

فداکاری، یکی از صفات پسندیده و خوب انسان‌ها است. انسان بیش از همه برای اعضای خانوادهٔ خود فداکاری می‌کند. در کارهای پدر و مادر خود دقت کنید، آنها همیشه برای فرزندان خود فداکاری می‌کنند. به طور مثال: مادری که شب‌ها تا صبح از کودک خود مواظبت می‌کند و به او شیر می‌دهد، یا پدری که با زحمت فراوان مخارج زنده‌گی خانوادهٔ خود را فراهم می‌کند، در واقع زنده‌گی خانواده‌گی بر اساس فداکاری استوار است. اعضای خانواده رفتاری را که با یکدیگر دارند، متفاوت از رفتاری است که به طور معمول با دیگران دارند.

فداکاری در جامعه نیز بسیار ارزشمند است و انسان باید برای هموطنان و همنوعان خود نیز ایثار و فداکاری کند. مردم از انسان‌هایی که به گونه‌های مختلف برای دیگران ایثار و فداکاری کرده و یا می‌کنند، قدردانی می‌نمایند. هرچه روحیهٔ فداکاری در خانواده و جامعه زیادتر باشد، افراد آن خانواده و جامعه از رفاه و آسایش بیشتری می‌شوند. بنابر این، از همین امروز تصمیم بگیریم که در همه کارها، چه در خانواده و چه در جامعه، از هرگونه ایثار و فداکاری برای دیگران دریغ نورزیم تا خانواده و جامعهٔ خوب و مملو از روحیهٔ فداکاری داشته باشیم.

مروری بر درس گذشته

• ....
• ....
• ....
• ....
• ....
• ....

پرسش‌ها

۱- احترام متقابل در خانواده چه اهمیتی دارد؟
۲- اگر در خانواده نظریات خود را بر دیگران تحمیل کنیم، چه اشکالی پیش می‌آید؟
۳- آیا در جامعه باید نظریات دیگران را تحمل کنیم؟ چرا؟
۴- به نظر شما فداکاری چیست؟ مثالی بیاورید.
۵- چرا اعضای خانواده برای آسایش و راحتی یکدیگر فداکاری می کنند؟

فعالیت

در یک صفحه توضیح دهید که شما در خانه چگونه به افراد بزرگ‌تر و کوچکتر از خود، احترام می گذارید.

خلاصهٔ درس‌های گذشته

- انسان در خانواده زاده، می‌شود و تا آخر زنده‌گی در آن باقی می‌ماند.
- انسان همیشه به خانواده و حمایت عاطفی و مالی اعضای خانواده نیازمند است.
- ما بسیاری از چیزها را در خانواده یاد می‌گیریم.
- کسانی که به هر دلیلی از والدین و خانوادهٔ خود محروم می‌شوند در خانوادهٔ دیگری زنده‌گی می‌کنند و از حمایت‌های آن برخوردار می‌شوند.
- خانواده‌یی در وظایف خود موفق است که از ویژه‌گی‌های زیر برخوردار باشد:
- اعضای آن نسبت به وظایف خود احساس مسؤولیت کنند، باهم همکاری داشته باشند، در کارها منظم باشند و باهم مشورت کنند. به یکدیگر احترام بگذارند و نظریات یکدیگر را بشنوند.

فصل سوم

گروه‌های اجتماعی

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- **گروه چیست؟**
- **تأثیرات متقابل فرد و گروه.**

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به هدف‌های زیر دست یابند:

- درک کنند که انسان موجود اجتماعی است؛
- ضرورت عضو شدن در گروه‌ها را درک کنند؛
- انواع گروه‌ها را بشناسند؛
- سود و زیان عضویت در گروه‌ها را بشناسند؛
- بتوانند به عنوان اعضای فعال در گروه‌ها شرکت کنند.

گروه چیست؟

مقایسه و بررسی کنید

در فصل گذشته آموختید که خانواده نخستین گروه اجتماعی است که شما در آن عضو هستید. اما شما در گروه‌های دیگری نیز عضویت دارید و یا در آینده عضو می‌شوید. به طور مثال: در گروه دوستان، صنف، مکتب، گروه‌های ورزشی، هنری و شغلی. این گروه‌ها را باهم مقایسه کنید و در بارۀ پرسش‌های زیر در صنف گفت‌وگو کنید:

۱- چه شباهت‌هایی بین شرایط عضویت در یک گروه با گروه دیگر وجود دارد؟

۲- از این بررسی چه نتیجه‌یی می گیرید؟

همان‌گونه که پیش از این خواندیم، انسان نمی‌تواند به تنهایی زنده‌گی کند. انسان‌ها همواره به یکدیگر نیاز دارند و بدین دلیل به یکدیگر پیوسته‌اند و گروه‌هایی را تشکیل می‌دهند. گروه‌ها با هدف‌ها و وظایف خاصی در جامعه شکل می گیرند که هر فرد عضویت شماری از آنها را به منظور برآورده شدن نیازهای خود، می‌پذیرد. برای آنکه چند نفر یک گروه را شکل بدهند، دست کم سه شرط باید وجود داشته باشد:

۱- ویژه‌گی‌های مشترک

اعضای هر گروه باید ویژه‌گی‌های مشترکی داشته باشند. به طورمثال: برای اعضای گروه خانواده رابطۀ فامیلی داشتن، در گروه صنف هم‌صنفی بودن و در گروه ورزشی در ورزش خاصی علاقه و مهارت داشتن، شرط است.

۲- روابط متقابل

شرط مهم دیگر گروه این است که اعضای آن باهم روابط متقابل داشته باشند. به‌گونه مثال: در گروه خانواده، ما با پدر و مادر و خواهر و برادر خود رابطه داریم، به هم کمک کرده و همدیگر را راهنمایی می کنیم و نیازهای مختلف یکدیگر را تأمین می کنیم. در گروه صنف ما با سایر هم‌صنفی‌های خود رابطه داریم، در مورد درس‌های‌مان باهم صحبت می کنیم و به همدیگر کمک کرده و از همدیگر راهنمایی می‌خواهیم. در گروه ورزشی با سایر اعضای تیم ورزشی تمرین کرده و همکاری می کنیم.

۳- روابط پایدار

هرگاه چند نفر با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شدند و روابط متقابل با یکدیگر داشتند، گروه تشکیل نمی‌شود؛ بلکه آنها باید روابط پایدار و طولانی‌مدت داشته باشند.

پس هرگاه تعدادی از افراد با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شوند و فعالیت‌های مشترکی را انجام دهند و روابط متقابل به طور نسبی پایدار باهم داشته باشند، گروه شکل می گیرد.

مقایسه و گروه بندی کنید

در فعالیت‌های قبلی که انجام دادید، چند گروه را با یکدیگر مقایسه کردید و شباهت‌های آنها را بیان کردید. حال تلاش کنید که این گروه‌ها را بر اساس تفاوت‌های‌شان به دو یا چند دسته گروه‌بندی کنید و سپس دلیل خود را بیان کنید.

همان طور که متوجه شدید، می‌توانید گروه‌ها را بر اساس تفاوت‌های‌شان به شکل‌های مختلفی دسته‌بندی کنید. یکی از انواع طبقه‌بندی‌ها، تقسیم به گروه نخستین و گروه دومین است. در این تقسیم‌بندی چند معیار را باید در نظر بگیریم:

۱- در گروه‌های نخستین تعداد اعضا معمولاً کم است، در حالی که در گروه‌های دومین تعداد اعضای گروه زیاد اند.

۲- در گروه‌های نخستین افراد برای خود اعضا در گروه عضو می‌شوند، در حالی که در گروه‌های دومین افراد برای تأمین نیازهای گوناگون عضو گروه می‌شوند.

۳- روابط اعضا در گروه‌های نخستین صمیمی و عاطفی است؛ ولی در گروه‌های دومین روابط رسمی و تاحدی غیرصمیمی می‌باشد. با توجه به ویژه‌گی‌های یادشده، گروه‌هایی

مانند: خانواده و دوستان جزو گروه‌های نخستین و گروه‌هایی چون: گروه شغلی، گروه دومین هستند.
ویژه‌گی‌های این دو گروه در جدول زیر آمده است:

ویژه‌گی	گروه نخستین (گروه دوستان)	گروه دومین (گروه شغلی)
تعداد اعضا	تعداد اعضا کم است.	معمولاً تعداد اعضا زیاد است.
هدف	افراد برای خود اعضای گروه در آن عضو شده‌اند	برای تأمین نیازها و ارائه خدمت،عضو شده‌اند.
نوع روابط	روابط وفادارانه، صمیمی و عاطفی است.	روابط تاحدی رسمی و غیرصمیمی است.

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- گروه چیست؟
۲- چرا ما گروه تشکیل می‌دهیم؟
۳- برای عضویت در یک گروه چه شرایطی لازم است؟
۴- گروه‌های نخستین و دومین را توضیح دهید.
۵- بر اساس کدام ویژه‌گی‌ها می‌توان گروه‌ها را بر اساس نخستین و دومین تقسیم کرد؟

فعالیت

یکی از گروه‌هایی را که عضو آن هستید بررسی کنید و ببینید که ویژه‌گی‌های گروه نخستین در بارهٔ آن صادق است یا ویژه‌گی‌های گروه دومین؟

تأثیرات متقابل فرد و گروه

هر یک از شما در گروه‌های خانواده، دوستان، عالمان، هم‌صنفان، مکتب، مرکزهای ورزشی و هنری عضویت دارید. آیا تا به حال دربارهٔ ارتباطی که بین شما و گروه‌هایی که در آن عضویت دارید، فکر کرده‌اید.

تأثیرات گروه بر فرد

فکر کنید و پاسخ دهید

دربارهٔ روابطی که با هر یک از گروه‌ها دارید، جدول را با عبارت‌های دیگری تکمیل کنید.

نام گروه	تأثیر گروه بر فرد
خانواده	ما در خانواده روابط گرم و صمیمی با یک‌دیگر داریم.
دوستان	ما گاهی اوقات فراغت‌مان را با دوستان خود می گذرانیم.
صنف	بعضی از مشکلات درسی را با کمک هم صنفی‌های‌مان حل می کنیم.
ورزش	برای شادابی و سلامت به ورزش مورد علاقهٔ خود می‌پردازیم.
هنر	تلاش می کنیم در امور هنری مورد علاقهٔ‌مان مهارت پیدا کنیم.
مذهب	برای تلاوت صحیح قرآن کریم در جلسه‌های آموزش قرآن شرکت می کنیم.

با انجام فعالیت بالا دریافتید که ما با هر یک از گروه‌ها روابط مختلفی داریم و آن‌ها نیز تأثیرات گوناگونی بر ما دارند. گاهی راه و رسم انجام کارها را به ما نشان می‌دهند؛ زمانی از ما حمایت می کنند؛ گاه باعث می‌شوند با افرادی احساس دوستی کنیم و با بعضی دیگر مخالفت ورزیم؛ گاهی موجب شناخت بیشتر ما از خالق و جهان هستی می‌شوند؛ گاهی اطلاعات جدیدتری را در اختیار ما می گذارند؛ گاهی از تجارب آن‌ها استفاده می کنیم؛ گاهی ما را در یافتن راه درست هدایت می کنند و گاهی در ادارهٔ جامعه تأثیر دارند. در حقیقت ما با این گروه‌ها زنده‌گی می کنیم و تأثیرات این گروه‌ها در زنده‌گی ما غیر قابل انکار است.

گروه و زنده‌گی گروهی با وجود همهٔ تأثیرات مثبتی که برای فرد دارد، گاه ممکن است تأثیرات منفی نیز به دنبال داشته باشد و موجب وارد شدن آسیب‌های جدی در زنده‌گی فرد شود. به عنوان مثال، گاهی گروهی که در آن عضویت داریم، ما را به ارزش‌های غیر دینی فرا می‌خواند؛ گاه در مقابل انتقاد دیگران واکنش خشونت‌آمیز از خود نشان می‌دهد؛ گاه از ما انجام دادن کاری را انتظار دارد که درست نیست؛ گاه در گروه انتقاد و پرسش ما را نمی‌پذیرد و از ما انتظار دارد که بدون فکر و اندیشه از دستور گروه پیروی کنیم.

متأسفانه در جامعه بعضی گروه‌ها وجود دارند که کارهای غلط می کنند. به عنوان مثال: برخی از جوانانی که خوب تربیت نشده‌اند، به جای آنکه به کارهای مفید و آبرومندانه مشغول شوند تا برای خانواده و جامعهٔ خویش خدمت کنند، به اعتیاد و استفاده از انواع مواد مخدر روی می‌آورند. آنها گروه‌هایی را تشکیل داده و انواع انحرافات و جرایم را مرتکب می‌شوند.

همان طور که متوجه شدید، عضویت در گروه هم می‌تواند اثر مثبت برای ما داشته باشد و هم اثر منفی. به همین دلیل، انتخاب گروه برای نوجوان و جوان انتخاب بسیار مهمی است، زیرا اشتباه در این انتخاب می‌تواند به تغییر مسیر زنده‌گی و گاهی تباهی او بیانجامد. به نظر شما در این انتخاب می‌توانیم با چه کسانی مشورت کنیم؟

تأثیرا ت فرد بر گروه

فکر کنید و پاسخ دهید

دربارهٔ تأثیرات هر یک از گروه‌هایی که در آن عضو هستید، فکر کنید و جدول زیر را با نوشتن جمله‌های مناسب کامل کنید.

نام گروه	تأثیرفرد بر گروه
خانواده	در برخورد با مشکلات راه حلی جدید ارائه می کنم.
دوستان	با دوستانم با صداقت و راستی رفتار می کنم.
مکتب	کتابی به کتابخانهٔ مکتب خود هدیه می کنم.
ورزشی	درجلسه‌های تمرین گروهی به طور منظم شرکت می کنم.

با انجام فعالیت بالا دریافتید که با وجود آنکه گروه بر فرد تأثیر می گذارد، فرد نیز به نوبهٔ خود می‌تواند بر گروه تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، فرد گاهی موجب انسجام و وحدت بیشتر در گروه می‌شود؛ گاهی از آن به نوعی حمایت می کند به طوری که باعث ماندگاری و دوام بیشتر گروه می‌شود؛ گاه با ارائه طرحی موجب پیشرفت و ترقی آن می‌شود؛ زمانی موجب رسیدن بهتر گروه به هدف خود می‌شود. بنابراین، تأثیرات فرد بر گروه نیز مانند: تأثیرات گروه بر فرد غیر قابل انکار است.

با وجود همهٔ تأثیرات مثبتی که فرد می‌تواند برگروه داشته باشد، گاهی ممکن است که تأثیرات منفی نیز داشته باشد. به‌گونهٔ مثال، فرد می‌تواند با اصرار بر رأی خود به انسجام گروهی ضربه وارد سازد یا با سستی در انجام وظایف خود، در کار گروه نابسامانی وارد کند. اگر شما عضوی گروهی باشید که در آن چنین فردی عضویت داشته باشد، چه عکس العملی نشان می‌دهید؟

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- چرا وقتی عضو یک گروه می‌شویم باید نظریات اعضای گروه را در نظر بگیریم؟

۲- اگر نظریات سایر اعضای گروه مخالف نظریات ما باشد، ما مجبوریم که نظریات آنها را بپذیریم یا راه دیگری هم وجود دارد؟

۳- آیا عضویت در هرگروهی مفید است؟ چرا؟

۴- چرا باید از عضویت در گروه‌هایی که کارهای نادرست انجام می‌دهند، پرهیز کنیم؟

۵- اگر یک فرد ناسالم رهبری گروه را در اختیار بگیرد، چه کار باید کرد؟

فعالیت

گروه دوستان خود را در نظر بگیرید و بررسی کنید که:

۱- جایگاه شما در آن چگونه است؟

۲- تصمیم‌های گروه بر اساس دیدگاه های همهٔ اعضا گرفته می‌شود یا یکی دو نفر بیشتر اعمال نفوذ می کنند؟

۳- آیا شما این گروه را برای خود مفید می‌دانید؟ چرا؟

خلاصهٔ درس‌های گذشته

- انسان موجود اجتماعی است.
- هر فرد برای برآورده شدن نیازهایش در گروه‌های مختلف عضو می‌شود.
- هرگاه تعدادی از افراد با ویژه‌گی‌های مشترک باهم جمع شوند، فعالیت‌های مشترکی را انجام داده و روابط متقابل به طور نسبی پایدار باهم داشته باشند، گروه شکل می‌گیرد.
- اگر تعداد اعضای گروه کم و روابط میان آنها دوستانه و صمیمی باشد، گروه نخستین است.
- اگر تعداد اعضای گروه زیاد و روابط میان آنها تاحدی رسمی باشد، گروه دومین به شمار می‌رود.

فصل چهارم

شیوه‌های زنده‌گی در افغانستان

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- **کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند؟**
- **مردم روستا چگونه زنده‌گی می‌کنند؟**
- **زنده‌گی شهری در افغانستان چگونه است؟**

اهداف فصل

از شاگردان توقع می‌رود که بعد از خواندن این فصل به هدف‌های زیر دست یابند:

- **با کوچی‌ها و نحوهٔ زنده‌گی آنها آشنا شوند؛**
- **مشکلات زنده‌گی کوچی‌ها را درک کنند؛**
- **با زنده‌گی روستایی و نحوهٔ گذران زنده‌گی آنها آشنا شوند؛**
- **برتری‌ها لذت‌ها و مشکلات زنده‌گی روستایی را بشناسند؛**
- **با زنده‌گی شهری آشنا شوند؛**
- **با مشکلات شهرهای کشور آشنا شوند.**

کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند؟

گفت‌وگو کنید

پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و دربارهٔ آنها گفت‌وگو کنید:

۱.- تاکنون غژدی کوچی را دیده‌اید؟

۲- چرا کوچی‌ها از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند؟

۳- کار و شغل کوچی‌ها چیست؟

عده‌یی از مردم ما در دامنهٔ کوه‌ها و صحراها و در دامن طبیعت زنده‌گی می‌کنند. به آن‌ها کوچی گفته می‌شود. کوچی‌ها در غژدی زنده‌گی می‌کنند. غژدی خیمه‌یی است که از موی بز بافته می‌شود. کوچی‌ها مالدار هستند و انواع حیوانات اهلی از قبیل: گوسفند، بز، شتر و خر را نگهداری می‌کنند. آنها برای نگهداری حیوانات خود به دنبال چراگاه از جایی به جای دیگر نقل مکان می‌نمایند. کوچی‌ها در فصل‌های مختلف سال از مناطق گرم به مناطق سرد و بالعکس حرکت می‌کنند.

در خانواده‌های کوچی، به طور عموم افراد زیادی زنده‌گی می‌کنند. اعضای خانواده‌های کوچی‌ها به طور معمول عبارتند از: زن، شوهر، دختران، پسران، پدر کلان و مادر کلان، عروس‌ها، نواسه‌ها و احتمالاً عمه‌ها و کاکاها. همهٔ اعضای خانواده با یکدیگر در کارها کمک و همکاری می‌کنند.

کارهای داخل غژدی مربوط به خانم‌ها می‌شود ولی کارهای بیرون از غژدی بر عهده مردان می‌باشد. کارهای داخل و بیرون غژدی میان اعضای خانواده تقسیم شده است و هر کس وظایف خود را انجام می‌دهد. مطابق رسم، نگهبانی از فرزندان، دوشیدن شیر حیوانات و تهیهٔ محصولات لبنی، پخت و پز، شستن ظرف‌ها و لباس‌ها، جاروب کردن، نگهداری و پاک کردن داخل و اطراف غژدی و آوردن آب از جوی یا چشمه، وظیفهٔ زنان است. البته، زنان و دختران در تهیه هیزم، بستن و بارکردن وسایل و برپا کردن غژدی‌ها نیز کمک می‌کنند. مردان کوچی، کارهای چرانیدن، خرید و فروش حیوانات، دفاع از غژدی‌ها در برابر دزدان، تهیه هیزم و فروش محصولات لبنی و پشم حیوانات را انجام می‌دهند.

کوچی‌ها غژدی‌های خود را در نزدیکی یکدیگر و در جایی که به آب دسترسی داشته باشند، برپا می‌کنند. آنها برای مدت کوتاهی در یک محل سکونت می‌کنند و بعد از آنکه علوفه یا سبزهٔ چراگاه به اتمام رسید. دوباره کوچ می‌کنند و در جای دیگری غژدی‌ها را برپا می‌کنند. آنها معمولاً دورتر از آبادی‌ها و مزارع روستاییان غژدی می‌زنند تا حیوانات‌شان به مزارع دهقانان صدمه وارد نکنند.

بررسی کنید

پرسش‌های زیر را بخوانید و دربارهٔ آنها با یکدیگر بحث و گفت‌وگو کنید:

۱- کوچی‌ها چه مشکلات خاصی دارند؟

۲- برای هر مشکل چه راه‌حلی پیشنهاد می‌کنید؟

مشکلات کوچی‌ها

کوچی‌ها در دامن طبیعت زنده‌گی می‌کنند و همیشه از هوای آزاد و مناظر زیبای طبیعت استفاده می‌کنند. با وجود این، آنها با مشکلات زیادی در زنده‌گی مواجه‌اند که مهمترین آن‌ها را در اینجا می‌خوانیم:

آموزش

به دلیل آنکه کوچی‌ها همواره در حال کوچ و جابجایی هستند، بیشتر آن‌ها مکتب ندارند و فرزندان‌شان از نعمت سواد و تحصیل محروم می‌مانند.

صحت و درمان

کوچی‌ها از کمبود امکانات صحی و درمانی رنج می‌برند. آن‌ها از کلینیک سیار که در مسیر راه همراه آن‌ها حرکت کند، برخوردار نیستند. به دلیل آنکه آن‌ها دورتر از شهر و روستا نیز خیمه می‌زنند، به امکانات صحی شهر و روستا نیز به سختی می‌توانند دسترسی پیدا کنند.

خشکسالی و کمبود علف

کوچی‌ها به دنبال علف و چراگاه از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند و از این طریق حیوانات خود را پرورش داده و زنده‌گی خود را اداره می‌کنند. در سال‌هایی که بارنده‌گی زیاد و علف فراوان باشد، کار و زنده‌گی آن‌ها پررونق‌تر است؛ ولی در سال‌هایی که بارنده‌گی اندک باشد آن‌ها برای سیر کردن حیوانات خود با مشکل جدی مواجه می‌شوند.

در خشکسالی‌ها ممکن است حیوانات آن‌ها از گرسنه‌گی تلف شوند که در آن صورت خسارت‌های غیرقابل جبرانی به کوچی‌ها وارد می‌شود.

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- چرا کوچی‌ها در دشت‌ها زنده‌گی می‌کنند؟
۲- تقسیم کار در میان اعضای خانواده کوچی چگونه است؟
۳- کوچی‌ها غژدی‌های خود را در کجا و چگونه نصب می‌کنند؟
۴- مشکل آموزشی کوچی‌ها را بیان کنید.
۵- مشکل صحی کوچی‌ها را توضیح دهید.
۶- مشکلات کوچی‌ها را در خشکسالی‌ها بیان کنید.

فعالیت

از اعضای بزرگ‌تر خانواده کمک بگیرید مزایا و مشکلات زنده‌گی کوچی‌ها را در یک صفحه بنویسید.

مردم روستا چگونه زنده‌گی می‌کنند؟

مقایسه کنید

در درس گذشته خواندیم که کوچی‌ها چگونه زنده‌گی می‌کنند. اکنون به تصویر روستا دقت کنید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

۱- تفاوت‌ها و شباهت‌های خانه‌های روستایی را با غژدی‌های کوچی بیان کنید.

۲- روستاییان به چه کارهایی مصروف اند و از این جهت چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی با کوچی‌ها دارند؟

خانه‌های روستایی

تعداد زیادی از مردم کشور ما در روستاها زنده‌گی می‌کنند. روستا یا ده از شهر کوچک‌تر بوده و تعداد جمعیت آن نیز کمتر می‌باشد. در اکثر روستاها، خانه‌ها نزدیک به یکدیگر ساخته می‌شوند، اما در بعضی از روستاها که در دره‌ها واقع شده، خانه‌ها کمی دورتر از یکدیگر قرار دارند. مردم روستا در خانه‌های ساده زنده‌گی می‌کنند که اغلب آنها از سنگ و گل ساخته می‌شود.

در اطراف ده، باغ‌ها و کشتزارها قرار دارند که مردم ده در آن سبزی، گندم، حبوبات و درخت می‌کارند. مردم ده از محصولات زراعتی، باغداری و مالداری، برای برآوردن نیازمندی های غذایی، پوشاکی و سوختی‌شان استفاده می‌کنند و با چوب درختان خانه‌های خود را پوشانیده و آن را گرم می‌کنند.

خانواده

خانواده در روستا اهمیت زیادی دارد. خانواده جای صمیمیت و مهربانی است که در آن زن، شوهر، دختران، پسران، پدرکلان، مادرکلان و شاید دیگر خویشاوندان باهم زنده‌گی می‌کنند. به طور معمول تعداد اعضای خانواده در روستا زیاد اند. اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها باهم مشورت می‌کنند و در کارهای داخل و بیرون خانه با هم همکاری می‌نمایند.

روابط مردم در روستا

مردم روستا باهم روابط بسیار گرم و عاطفی دارند. همهٔ افراد یکدیگر را می‌شناسند و از افراد خانواده و وضعیت زنده‌گی یکدیگر باخبر هستند. مردم روستا مهمان را دوست خداوند ﷻ می‌دانند و به همین دلیل، آنها بسیار مهمان نواز بوده و از مهمان به خوبی پذیرایی می‌کنند. آنها در خوشی‌ها و ناخوشی‌های یکدیگر شریک اند. اهالی روستا در عروسی‌های یکدیگر شرکت می‌کنند و برای عروس و داماد تحفه می‌دهند. در جشن‌ها و روزهای عید، به دیدن همدیگر می‌روند و به بزرگان خانواده و فامیل احترام می‌گذارند. آنها کودکان و خُردسالان را نوازش می‌دهند. در غم و گرفتاری‌های یکدیگر نیز شریک‌اند و تا جایی که ممکن باشد، به کسانی که مشکلات دارند، کمک می‌کنند.

بررسی کنید

۱- مردم در روستا به چه کارهایی اشتغال دارند؟

۲- زنده‌گی روستایی نسبت به زنده‌گی کوچی و شهری چه مزایایی دارد؟

۳- مردم روستا چه مشکلاتی دارند؟

کار و شغل

روستاییان به طور عموم به کارهای زراعت، باغداری و مالداری می‌پردازند. آنها با کشت گندم، جو، جواری، باقلی و مانند اینها نیازهای غذایی خود را برآورده می‌سازند و با نهال شانی و پرورش درختان و باغداری و فروش محصولات آنها در بازار، نیازهای مالی دیگرشان را تأمین می‌کنند. آنها با پرورش انواع حیوانات از شیر و پشم آنها استفاده می‌کنند. روستاییان تولیدات اضافی خود را به شهرها برده و می‌فروشند.

در دهات مردم علاوه بر کارهای زراعت و مالداری به کارهای دیگری نیز می‌پردازند. برخی از مهم‌ترین تولیدات روستاها، عبارتند از: قالین، گلیم، جوال، لحاف، جوراب، دستکش، جاکت، کلاه، کفش، چپلی، مشک، هاون و انواع ظروف چوبی و آلمونیمی. دخترها و پسرهای ده از کودکی شغل مادر و پدر خود را دنبال می‌کنند و آن را زیر نظر آنان یاد می‌گیرند.

کارهای جمعی و حَشر

در روستا برخی از کارها به صورت دسته جمعی انجام می‌شود. مردم در ساختن بند آب، پل، راه، پاک‌کاری جوی‌ها و کاریزها، درو کردن محصولات زراعتی، جاروب کردن برف راه‌ها در زمستان به طور جمعی کار می کنند. این کارها برای مردم روستا یک نوع تفریح هم به شمار می‌رود، زیرا آنان در هنگام کار آواز می‌خوانند و شادی می کنند.

اوقات فراغت

مردم روستا اوقات فراغت و بیکاری خود را در کنار یکدیگر می گذرانند. آنها هر وقت فرصت به دست بیاورند نزد یکدیگر رفته و باهم صحبت و درد دل می کنند. آنها مشکلات خود را با هم در میان می گذارند و از خاطرات تلخ و شیرین همدیگر آگاه می‌شوند. جوانان و نوجوانان بسیاری چیزها را در اوقات فراغت از بزرگان یاد می گیرند.

مشکلات روستا

با وجود آنکه زنده گی روستایی مزایای زیادی دارد که در زنده گی کوچی و شهری وجود ندارد، ولی مشکلاتی نیز در روستا وجود دارد که برخی از آنها را در ادامهٔ درس می‌خوانیم:

صحت: بسیاری از دهات ما که با شهر فاصله زیادی دارند، دچار کمبود امکانات صحی و درمانی هستند. بعضی اوقات، آنها به خاطر یک بیماری خیلی ساده با مشکلات بسیار بزرگی مواجه می‌شوند. خوشبختانه در اثر تلاش‌های وزارت صحت عامه، این مشکل در سال‌های اخیر اندکی کاهش یافته است.

مکتب و آموزش: با وجود آنکه وزارت معارف حتا در دورترین دهات کشور مکتب تأسیس کرده و خدمات آموزشی را ارائه می کند؛ ولی متأسفانه در برخی از دهات ما هنوز مکتب وجود ندارد و یا اگر هست، معلم و کتاب کافی وجود ندارد.

کمبود زمین، آب و وسایل زراعتی

همان‌گونه که پیش از این گفته شد، روستاییان بیشتر به کارهای زراعتی سروکار دارند؛ اما متأسفانه بسیاری از دهقانان ما یا زمین اندکی در اختیار دارند، یا آب کافی ندارند و اگر زمین و آب دارند وسایل پیشرفتهٔ زراعتی در اختیار ندارند. به همین علت، آنها نسبت به زحمتی که می‌کشند، محصول بسیار کمی می‌گیرند.

حوادث و آفت‌های طبیعی

دهقانان ما در مقابل حوادث و آفت‌های طبیعی بسیار ناتوان اند و متأسفانه هیچ مرجعی وجود ندارد که آنها را در مقابل این‌گونه زیان‌ها بیمه کند.

ماین‌ها

در سال‌های گذشته در کشور ما جنگ و درگیری وجود داشت. ماین‌هایی که از دوران جنگ باقی مانده تاکنون جان مردم را تهدید می‌کند. مؤسسات ماین پاکی با تلاش و فداکاری، بسیاری از منطقه‌ها، به ویژه منطقه‌هاشهری را از ماین‌ها پاک کرده‌اند ولی در برخی از منطقه‌ها روستایی و اطراف راه‌ها، هنوز ماین باقی مانده که برای مردم محل و مسافران خطرناک است. جاهایی که با علامت سرخ نشانی شده خطرناک می‌باشد و مردم باید از آنها دوری کنند.

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- منبع درآمد مردم روستا چیست؟

۲- اگر یکی از اهالی روستا زیان ببیند، دیگران با او چه برخورد می‌کنند؟

۳- محصولات روستا در کجا به مصرف می‌رسد؟

۴- چند مورد از کارهایی را که در روستا به طور گروهی انجام می‌شود؟ نام ببرید.

۵- مشکلات مردم روستا را توضیح دهید.

فعالیت

یکی از مشکلات روستاییان را در نظر گرفته برای آن راه حل را پیشنهاد نموده در یک صفحه بنویسید.

زنده‌گی شهری در افغانستان

مقایسه کنید

در درس گذشته زنده‌گی روستایی را خواندید. اکنون به تصویر شهر دقت کنید و به پرسش‌ها، پاسخ دهید:

۱- چه تفاوت و شباهت‌هایی را بین شهر و روستا می‌بینید؟

۲- شما ترجیح می‌دهید که در کدام یکی زنده‌گی کنید؟ چرا؟

در درس‌های گذشته با شیوهٔ زنده‌گی کوچی و روستایی در افغانستان آشنا شدیم. شیوهٔ دیگر زنده‌گی شهرنشینی است. شهر جایی است که جمعیت زیادی در نزدیکی یکدیگر سکونت می‌گزینند و عمدتاً به کارهای اداری، تجاری و صنعتی اشتغال می‌ورزند.

در شهرها خانه‌ها نزدیک به هم و بر اساس نقشه شهری ساخته می‌شود. در ساخت خانه‌های شهری از موادی مانند: خشت پخته، آهن، سمنت، قیر و غیره استفاده می‌شود. بنابراین، در شهرها اکثر خانه‌ها پخته‌کاری است. در شهرهای ما ممکن است خانه‌هایی باشد که از خشت خام درست شده باشد، ولی این خانه‌ها بدون توجه به اصول شهرسازی ساخته شده است.

خانواده

تعداد افراد در خانواده‌های شهری به طور عموم کمتر از خانواده‌های روستایی و کوچی است، زیرا در خانواده‌های شهری بسیاری از فرزندان جوان وقتی ازدواج می‌کنند، از پدر و مادر خود جدا شده و خانوادهٔ مستقلی را تشکیل می‌دهند. از طرف دیگر، خانواده‌های شهری نسبت به خانواده‌های روستایی فرزندان کمتری دارند. در خانواده‌های شهری به طور معمول

هم زن و هم شوهر در بیرون از خانه کار می‌کنند و آنها در کارهای داخل منزل به همدیگر کمک می‌نمایند. پدر و مادر تلاش می‌کنند تا وسایل زنده‌گی بهتر وآموزش مناسب‌تر را برای فرزندان خود فراهم کنند. فرزندان خانواده نیز به پدر و مادر خود احترام گذاشته و سعی می‌کنند تا از وسایلی که والدین‌شان فراهم کرده‌اند به خوبی استفاده کرده و از زحمت‌های آنها در عمل تشکر کنند.

شغل و کار

همان‌گونه که متوجه شده‌اید شغل و کار مردم کوچی، روستایی و شهری تاحد زیادی باهم فرق دارد. چنانکه پیش از این گفتیم، شهرنشینان بیشتر به کارهای اداری، تجاری و صنعتی اشتغال دارند؛ چون مرکزهای اداری دولتی و غیردولتی، مرکزها، تجاری و کارخانه‌های صنعتی بیشتر در شهر و حومه‌های آن قرار دارند و ساکنان شهر با کار در این مراکز زنده‌گی خود را می‌گذرانند. کار دراداره‌ها و کارخانه‌ها در اوقات معینی انجام می‌شود و کارگران و کارمندان باید به وقت معین در کار حاضر شوند و به وقت معین کار را ترک گویند. مردم در روزهای جمعه و رخصتی‌های رسمی کار نمی‌کنند.

روابط اجتماعی

با وجود آنکه در شهر هر کس با افراد زیادی سروکار دارد؛ ولی با اکثر آنها رابطۀ گرم و صمیمی ندارد؛ بلکه تنها با عدۀ اندکی که از اعضای خانواده یا دوستان نزدیکش هستند رابطه عاطفی و صمیمی برقرار می‌کنند. مردم در محل کار، در محله و کوچه و سایر جاها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند؛ ولی این روابط منجر به روابط پایدار بین آنها نمی‌شود؛ چون که آنها برای رفع نیازهای گوناگون اقتصادی، سیاسی یا اداری باهم ارتباط برقرار می‌کنند و بعد از رفع نیاز معمولاً رابطه خود را قطع می‌کنند.

گفت‌وگو کنید

پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و در بارۀ آنها بحث و گفت‌وگو کنید:

۱- به نظر شما زنده‌گی در شهر چه مشکلات دارد؟

۲- شما چه راه حل‌هایی را برای آنها پیشنهاد می‌کنید؟

مشکلات شهرهای ما

شهرهای جهان دارای داشته‌ها اندکه شهرها را از دهات متمایز می‌سازد. گرچه همهٔ شهرها مشکلات خاص خود را دارند، ولی شهرهای ما به دلیل جنگ‌ها با مشکلات خاص خود مواجه هستند که برخی از مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- کمبود برق

برق ضروری‌ترین نیاز زنده‌گی در دنیای جدید است؛ زیرا بسیاری از وسایل زنده‌گی جدید با برق کار می کنند. متأسفانه کمبود یا نبود برق اکنون یکی از مشکلات اساسی شهرهای ما به شمار می‌رود.

۲- کمبود آب صحی

شهرهای امروزی از سیستم پیشرفته‌یی برای تهیه و توزیع آب برخوردارند، اما متأسفانه شهرهای ما فاقد سیستم آبرسانی فعال است. بیشترمردم شهرهای افغانستان از چاه‌های کم‌عمق که در داخل خانه‌های خود حفر می کنند، استفاده می‌نمایند، در حالی که آب این چاه‌ها غیرصحی بوده و برای صحت مردم ضرر دارد.

۳- دفع زباله

همان‌گونه که می‌دانیم در شهر جمعیت زیادی زنده‌گی می‌کنند. دورکردن زباله‌ها و ناپاکی و آلوده‌گی این جمعیت نیاز به کارگران، وسایل و مدیریت خوب دارد. در غیر آن زباله‌ها شهر را به جایی بدبو، ناپاک و آلوده تبدیل می‌کند. متأسفانه کارمندان و کارگران شاروالی‌های ما ازامکانات و مدیریت لازم برخوردار نیستند و به همین دلیل شهرهای ما بسیار ناپاک‌اند.

٤- هوای آلوده

هوای شهرها به خاطر وسایل نقلیه زیاد و کارخانه‌هایی که در داخل یا حومهٔ شهرها وجود دارد، آلوده‌گی زیادی دارد؛ ولی شهرهای ما به خاطر خامه بودن اکثرکوچه‌ها و سرک‌های شهر آلوده‌گی خاکی نیز دارد.

۵- جمعیت زیاد

در شهرها جمعیت زیادی زنده‌گی می‌کنند. افزایش جمعیت باعث ازدحام در سطح شهرها و سرک‌ها می‌گردد. همچنان، وقتی جمعیت شهر افزایش یابد باعث کمبود و گرانی مسکن نیز می‌گردد. بسیاری از شهرهای ما متأسفانه با ازدحام جمعیت و کمبود مسکن مواجه است.

مروری بر درس گذشته

- ....
- ....
- ....

پرسش‌ها

۱- شهر چگونه جایی است؟

۲- خانواده‌های شهری با خانواده‌های روستایی چه تفاوت‌هایی دارند؟

۳- درآمد شهرنشینان از چه راه‌هایی تأمین می‌شود؟

۴- روابط اجتماعی در شهر چگونه است؟

۵- سه مورد از مشکلات شهرهای افغانستان را بیان کنید.

فعالیت

با بزرگان خانواده مشورت کنید و مزایا و نواقصی زنده‌گی شهری را در یک صفحه بنویسید.

خلاصۀ درس گذشته

- کوچی‌ها در دامنۀ کوه‌ها و صحراها در غژدی زنده‌گی می‌کنند.
- آنها بیشتر مالدار اند و در فصل‌های مختلف به دنبال چراگاه ها از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند.
- کوچی‌ها در بخش آموزش و صحت مشکلات جدی دارند.
- بخش بزرگ جمعیت کشور ما را روستاییان تشکیل می‌دهند.
- شغل اصلی روستاییان زراعت است، ولی به مالداری و هنرهای دستی نیز می‌پردازند.
- مردم روستا باهم روابط گرم و صمیمی دارند و در کارها با یکدیگر کمک می‌کنند.
- روستاییان نیز مشکلات خاص خود را دارند که آموزش، کمبود زمین، خشکسالی و حوادث طبیعی از مهم‌ترین آنها است.
- عده‌یی از مردم ما در شهرها زنده‌گی می‌کنند.
- خانواده‌های شهری نسبتاً کوچک‌تر اند.
- شهرنشینان معمولاً به کارهای اداری، صنعتی و تجارت اشتغال دارند.
- مردمی که در شهرها زنده‌گی می‌کنند روابط رسمی‌تری با یکدیگر دارند.
- شهرهای ما با مشکلاتی مواجه است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: کمبود برق، کمبود مسکن، کمبود آب صحی، دفع زباله‌ها، آلوده‌گی هوا و افزایش جمعیت.